

Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - soud s Václavem Havlem

21.2.2024 - Milan BÁRTA | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

Během tzv. Palachova týdne v lednu 1989 byly zatčeny desítky osob, mezi nimi i Václav Havel. Jeho případ vyvolal značný ohlas v zahraničí, ale i v Československu se na podporu jeho a dalších zatčených a také proti tvrdosti zákroku bezpečnostních orgánů během lednových událostí zvedla vlna podpisových akcí. Nešlo již přitom zdaleka a pouze o disidenty a členy opozice. Petici s názvem Iniciativa kulturních pracovníků například podepsaly stovky umělců, mnohdy zvučných jmen, především z pražských divadel. Z Činoherního klubu podpis třeba připojili Petr Nárožný, Petr Čepek či Jiří Zahajský.

Seznamy signatářů pak byly předány předsedovi vlády Ladislavu Adamcovi. Režim se rozhodl pokračovat v represivním kurzu a odmítal jakékoliv jednání s opozicí. Z vedení Komunistické strany Československa odcházely pokyny k tvrdému postupu, zákonné opatření Národního shromáždění umožňovalo trestat účastníky nepovolených shromáždění. Rozsáhlá kampaň také probíhala v médiích. Státní bezpečnost aktivity veřejnosti, zejména kulturních pracovníků, bedlivě monitorovala.

Překvapil ji například podpis herce Studia Ypsilon Jiřího Lábuse „u kterého se to neočekávalo, protože je znám svou opatrností a obavami z konfliktních situací,“ jak stojí v jednom dokumentu z té doby. Hlášení končila poznámkami ve stylu „zabránit organizování a realizaci protispoločenských akcí“ či provést „opatření k ustanovení dalších signatářů podpisové akce a k provedení profylakticky rozkladného opatření“. Státní bezpečnost poznatky pečlivě třídila a rozlišovala tajné, určené pouze pro nejvyšší stranické a státní vedení, a ty, které bylo naopak možné propagandisticky využít. Kritériem bylo hlavně to, zda nehrozí dekonspirace tajných spolupracovníků, od nichž informace pocházely.

Václav Havel byl 21. února 1989 odsouzen Obvodním soudem pro Prahu 3 za pobuřování a ztěžování výkonu služby veřejného činitele k devíti měsícům vězení. Současně probíhalo u Obvodního soudu pro Prahu 2 přelíčení s dalšími účastníky tzv. Palachova týdne. StB se obávala, že během soudu dojde k protirežimním vystoupením, získala informace o tom, že se mají dostavit „nepřátelsky zaměřené“ a „protisocialisticky orientované“ osoby i pracovníci západních televizí. Proto rozhodla, že „budou realizována opatření k zabezpečení klidného průběhu soudního řízení“. Líčení nebylo přístupné veřejnosti, připraveno bylo celkem 380 příslušníků SNB, nasazeno nakonec bylo 85 příslušníků Veřejné a 23 příslušníků Státní bezpečnosti. Perlustrováno (zjišťována identita) bylo 234 československých občanů a pět cizinců. Podle hlášení nedošlo „k závažnému narušení klidu a veřejného pořádku“. Odsouzení Václava Havla vedlo k další vlně protestů, nakonec byl propuštěn z vězení už v polovině května 1989.

Každá zpravodajská služba představuje důležitý zdroj informací. Také ministerstvo vnitra v komunistickém Československu – především prostřednictvím státobezpečnostních složek – podávalo stranickým i státním (v tomto pořadí) funkcionářům informace, které nemohli získat jinými cestami. V podstatě šlo o informování o potencionálních nebezpečích jak zpoza hranic, tak uvnitř státu, i o jakýsi monitoring veřejného mínění. K tomu, aby mohly být zpracovávány souhrnné zprávy, musel být v rámci resortu vybudován informační systém, který by zpracovával informace postupně od nejnižších organizačních složek po centrálu a zpět. Hlavní zdroj informací o situaci v Československu přicházel ze Státní bezpečnosti, a to prostřednictvím analytického odboru II. správy Sboru národní bezpečnosti (SNB). Ten soustřeďoval poznatky získané na centrální i regionální úrovni vlastní operativní činností, tajným sledováním, nasazováním operativní techniky a zejména prostřednictvím tajných spolupracovníků. Na počátku roku 1989 byly každodenně zpracovávány tzv. denní informace, shrnující nejdůležitější události ze státobezpečnostního hlediska.

<https://www.ustrcr.cz/rok-1989-ocima-statni-bezpecnosti-soud-s-vaclavem-havlem>